

Vitnepsykologisk sakkyndighet i norsk rett

Hva vet norske psykologer og psykiatere om påliteligheten av vitners hukommelse?

Det hender at psykologer og psykiatere som sakkyndige i norsk rett, og i sin praksis for øvrig, må vurdere den historiske sannhet av selvbiografiske minner. Deler av begge faggrupper har imidlertid ideer om hukommelse, og påliteligheten av selvbiografisk hukommelse, som ikke stemmer med veletablert forskning. Dette øker risikoen for gale vurderinger.

TEKST

Svein Magnussen
Annika Melinder

PUBLISERT 4. april 2012

ABSTRACT:

Beliefs about factors affecting the accuracy of eyewitness testimony - a Norwegian survey

We surveyed 858 licensed psychologists and 78 psychiatrists, members of the Norwegian Psychological Association and the Norwegian Psychiatric Association, about their knowledge and beliefs about human memory. The recently published results for psychologists (Magnussen & Melinder, 2012) are here compared to the results for psychiatrists, and evaluated in the light of current memory science. Psychologists and psychiatrists are not memory experts *qua* profession; they do not score above the level of knowledge of lay people or trial judges on general issues of eyewitness memory, and large minorities of the samples of respondents harbour scientifically unproven ideas about memory. The results of respondents acting as expert witnesses in court were similar to the results of the larger samples. Some implications of these findings for expert witness testimony in court are discussed.

Keywords: Eyewitness memory, beliefs and knowledge, psychologists and psychiatrists, memory accuracy, false memory

S. Magnussen og A. Melinder er tilknyttet henholdsvis Center for the Study of Human Cognition og Enhet for Kognitiv Utviklingspsykologi. Artikkelen baserer seg på en undersøkelse gjennomført i 2009/2010. Resultatene for psykologer er allerede publisert internasjonalt (Magnussen & Melinder, 2012); vi presenterer her en oppsummering av disse, sammenligner svarprofiler for psykologer og psykiatere, og går litt i detalj på spørsmål som er av noe videre interesse for det psykologiske og psykiatriske praksisfeltet.

Vi takker Norsk Psykologforening og Norsk Psykiatrisk Forening for velvillig assistanse, og Terje Galtung og Pål Grøndahl for kommentarer på artikkelen.

«Thorvalds enestående fortellerevne gjør at jeg husker ting jeg ikke har opplevd.»

Jens Stoltenberg, VG, 16. desember, 2000

Debatten om kvaliteten av psykologisk og psykiatrisk sakkyndighet i norsk rett (Grøndahl, 2010) inngår i en mer generell debatt om vitenskapelighet og sakkyndighet. Denne debatten foregår både nasjonalt (Bratholm & Eskeland, 2008; Brandtzæg & Eskeland, 2007) og internasjonalt (Saks & Koehler, 2005), og debatttemaet er hvorvidt fagfolk som opptrer som sakkyndige har relevant fagkyndighet – og på hvilke områder de har den fornødne fagkyndighet. Er de sakkyndige i stand til å identifisere de forskningsmessige problemer som en sak reiser, er de oppdatert på den forskningsmessige kunnskapen på området, og anvender de dokumentert effektive metoder? I korthet, er de sakkyndige tilstrekkelig vitenskapelig skolert? Hvor står norske psykologer og psykiatere?

**«Få respondenter har et
akseptabelt høyt
kunnskapsnivå, og en liten
gruppe fagfolk vet nesten
ingenting»**

Denne artikkelen handler ikke om psykologisk og psykiatrisk sakkyndighet i sin alminnelighet. Artikkelen forholder seg til temaer som i en utvidet betydning kan karakteriseres som vitnepsykologi, og som omfatter vurderinger av hva vitner, ofre og gjerningsmenn (og -kvinner) kan huske av kritiske hendelser, og hva som kan påvirke påliteligheten av hukommelsen for slike hendelser hos barn og voksne. Dette er temaer som ofte dukker opp i norske rettssaker. Spørsmål som sakkyndige eksplisitt eller implisitt tar stilling til, er hvorvidt det vitner forteller, er historisk/faktisk korrekt eller er kontaminert av faktorer som forstyrrer hukommelsen. Det kan handle om vurderinger av hva nøytrale vitner husker av dagligdagse og dramatiske hendelser, hva drapsmenn husker av sine handlinger, hva barn husker av negative og/eller stressende hendelser i sitt unge liv, og hva voksne vitner husker fra stressende og traumatiske hendelser i barndommen. Hvilke fortellinger er pålitelige, og hvilke fortellinger representerer fordreide eller endog falske minner – og hvem kan vurdere dette?

Det stilles i prinsippet strenge krav til sakkyndige erklæringer i norsk rett. Men det er retten som oppnevner sakkyndige og således definerer sakkyndighet i den enkelte sak. Det foreligger, etter det vi vet, ingen retningslinjer for hvem som kvalifiserer som sakkyndige, eller krav til vitenskapelig dokumentasjon i sakkyndige erklæringer. I USA, hvor det er partene som oppnevner sakkyndige – ekspertvitner – har Høyesterett i en avgjørelse fra 1993 (Daubert vs. Merrell Dow Pharmaceuticals, Inc.) formulert noen grunnleggende prinsipper for hvilke krav som må stilles til sakkyndige erklæringer

(Kassin, Tubb, Hosch & Memon, 2001): Sakkyndige erklæringer skal ikke bare representere faglig konsensus, de skal være basert på kunnskap som er direkte relevant for den foreliggende sak, og ha et vitenskapelig grunnlag i resultater innhentet med pålitelige metoder. Høyesterett påla dommere i de føderale rettsinstansene å sørge for at de sakkyndige uttalelser som ble fremlagt i retten, tilfredsstilte disse kravene, og formulerte en rekke spørsmål som retten bør få besvart: Kan metodene og teoriene som ekspertvitnet (den sakkyndige) legger til grunn, etterprøves? Er metodene og teoriene akseptert gjennom fagfelleevaluering («peer review»)? Foreligger det målefeil i noen utstrekning? Er teoriene og metodene generelt akseptert innenfor faget? Det er således i henhold til USAs Høyesterett ikke tilstrekkelig at det er konsensus blant tilhengere av spesielle metoder og teorier. En tilsvarende «vær varsom-plakat» kunne være nyttig i norsk rett, men i fravær av spesifikke retningslinjer er debatten om sakkyndighet velkommen.

Hva vet rettens aktører om vitnepsykologi?

Retten har naturlig nok begrenset kompetanse i psykologi og psykiatri. Nasjonal og internasjonal forskning tyder også på at vitnepsykologi ikke er en del av kunnskapsreservoaret til sentrale aktører i retten eller til folk flest (Benton, McDonnell, Ross et al., 2007). En rekke studier fra de siste år har undersøkt kunnskapsnivået blant advokater og polititjenestemenn (Kask, 2011; Sartori, Magnussen, Safer & Wise, innsendt; Wise, Safer, & Maro, 2011), dommere (Magnussen, Wise, Raja, Safer, Pawlenko & Stridbeck, 2008; Wise, Gong, Safer & Lee, 2010; Wise & Safer, 2004) og jurymedlemmer (Magnussen, Melinder, Stridbeck & Raja, 2010). De fant at en stor andel av disse gruppene nærer ideer om øyevitner og om faktorer som påvirker øyevitneforklaringer, som ikke stemmer med hva forskningen kan dokumentere. Disse studiene, og andre studier foretatt av de samme forskningsgruppene, har benyttet varianter av et skjema utviklet av Wise og Safer (2004). Her tok forskerne utgangspunkt i temaer som ikke sjelden aktualiseres i rettssaker, og hvor fasit er definert av høy konsensus blant internasjonale eksperter i hukommelsesforskning/vitnepsykologi om retningen og soliditeten av tilgjengelig forskning (Kassin et al., 2001). Tabell 1 gjengir et utvalg spørsmål som inngår i disse undersøkelsene (ledd 1–7), og hvor det korrekte svaralternativet er angitt med stjerne. Interessant nok, dommere tror at de selv har denne kunnskapen og at jurymedlemmer ikke har den, mens jurymedlemmer tror at dommere har den. Det faktiske kunnskapsnivået blant dommere og jurymedlemmer er imidlertid nokså likt og ikke høyere enn blant befolkningen i sin alminnelighet (Magnussen et al., 2010). Uten korrigerende informasjon fra sakkyndige er det således en fare for at vurderinger i retten kan basere seg på psykologisk folkløse med svakt feste i virkeligheten.

TABELL 1. TEMAER OG KUNNSKAP OM ØYEVITNER. SVARALTERNATIVER ER ANGITT I PARENTES, OG KORREKT SVAR I HENHOLD TIL FORSKNINGSKUNNSKAP ER ANGITT MED STJERNE.

TABELL 1. TEMAER OG KUNNSKAP OM ØYEVITNER. SVARALTERNATIVER ER ANGITT I PARENTES, OG KORREKT SVAR I HENHOLD TIL FORSKNINGSKUNNSKAP ER ANGITT MED STJERNE.

1.	Et vitnes tiltro til egen hukommelse er et godt tegn på hvorvidt identifisering av tiltalte som gjerningsmann er korrekt. (Enig – verken enig eller uenig – uenig*)
2.	Øyevitners forklaringer avspeiler ikke bare hva vitnet faktisk så, men er ofte påvirket av informasjon som vitnet har fått på et senere tidspunkt, opplysninger fra andre vitner, politi, media og lignende. (Enig* – verken enig eller uenig – uenig)
3.	Et vitnes evne til å gjenkalle små detaljer fra en forbrytelse er et godt tegn på at vitnets identifisering av tiltalte som gjerningsmann også er riktig. (Enig – verken enig eller uenig – uenig*)
4.	Høy grad av stress i en situasjon har en negativ innvirkning på øyevitneforklaringen avgitt på et senere tidspunkt. (Enig* – verken enig eller uenig – uenig)
5.	Et øyevitnes iakttagelse av, og hukommelse for, en hendelse kan bli påvirket av hans eller hennes holdninger og forventninger. (Enig* – verken enig eller uenig – uenig)
6.	Tilstedeværelse av et våpen kan svekke et øyevitnes evne til senere å kjenne igjen gjerningsmannen. (Hovedsakelig riktig* – hovedsakelig uriktig – vet ikke)
7.	Hukommelsen for en hendelse svekkes mest rett etter hendelsen og flater ut med tiden. (Hovedsakelig riktig* – hovedsakelig uriktig – vet ikke)
8.	Når små barn forteller om ting de har opplevd, tror du de husker bedre enn, like godt som, eller dårligere enn voksne? (Bedre – like godt – dårligere* – vet ikke)
9.	Mange forteller om minner fra tidlig barndom. Hvor langt tilbake i tid tror du folk kan huske? (Fra fødselen til ett år – fra to år – fra tre år* – fra fire år – fra fem år – fra seks år eller eldre)
10.	Det hender at voksne personer i psykoterapi husker traumatiske hendelser fra barndommen, hendelser som de tidligere aldri har hatt noen erindring om. Tror du slike minner er ekte eller falske? (Alle er ekte minner – de fleste er ekte minner – de fleste er falske minner* – alle er falske minner – vet ikke)
11.	Det hender at vi blir vitne til dramatiske hendelser. Tror du hukommelsen for slike hendelser er bedre eller dårligere enn hukommelsen for hverdagslige hendelser? (Bedre* – like godt som – dårligere – usikker)
12.	Det hender at personer som har begått drap, hevder at de ikke husker noe av handlingen. Tror du slike minner kan fortrenses og at gjerningsmannen snakker sant, eller tror du at de lyver? (De snakker sant – de lyver* – vet ikke)

Kravene som USAs Høyesterett stiller til sakkyndige erklæringer, er strenge og gir mening for forskere, men gir de tilsvarende mening for fagdommere eller for jurymedlemmer? Det er flere forskningsrapporter som viser at legfolk som mangler vitenskapelig skolering, ikke er i stand til å vurdere helt grunnleggende feilkilder ved psykologisk forskning. Fagdommere (i USA) mangler tilstrekkelig skolering til å identifisere tvilsom forskning, og er derfor ikke i stand til å gjennomføre en eksaminering av sakkyndige som ville avslørt svakhetene i det påberopte kunnskapsgrunnlaget for erklæringene (Kovera, Russano & McAuliff, 2002; McAuliff, Kovera & Nunez, 2009). En nylig publisert europeisk studie av dommeres og advokaters evne til å forstå sannsynlighetsresonnementer i sakkyndighetsrapporter (de Keijser & Elffers, 2012) er heller ikke oppløftende. Det er ingen enkel løsning på dette problemet, men det koker ned til sakkyndighet. Hvilke krav skal vi stille?

«Det alminnelige kunnskapsnivået blant norske psykologer og psykiatere er ikke spesielt imponerende, og overgår ikke resultatene for dommere, jurymedlemmer og representative utvalg av den voksne befolkning»

Den britiske psykologforeningen oppnevnte en internasjonal ekspertgruppe til å fremme retningslinjer for vitnepsykologisk arbeid på et vidt felt. Ekspertgruppens rapport (British Psychological Society Research Board, Guidelines on Memory and the Law, 2008, se Magnussen, 2009), formulerte også retningslinjer for hvem som kvalifiserer og hvem som ikke kvalifiserer for vitnepsykologisk sakkyndighet. Rapporten er klar på at en vitnepsykologisk sakkyndig («memory expert») er en fagperson hvis ekspertise er anerkjent av fagfeller – andre eksperter – og at anerkjennelsen bygger på relevant vitenskapelig produksjon i form av fagfellevurderte publikasjoner, andre tilgjengelige publikasjoner eller presentasjoner på faglige konferanser. Ekspertgruppen formulerte også kriterier for hva som normalt *ikke* kvalifiserer for vitnepsykologisk sakkyndighet: Medlemskap i en psykologforening eller tilsvarende kvalifiserer i seg selv ikke, å ha opptrådt som sakkyndig tidligere kvalifiserer ikke, å overhøre, evaluere, fortolke og gi råd på grunnlag av hukommelsesrapporter som del av en profesjonell virksomhet kvalifiserer ikke.

Dette er strenge krav til vitnepsykologisk sakkyndighet. Er de for strenge? Har norske psykologer og psykiatere i alminnelighet den etterspurte innsikt i vitnepsykologiske spørsmål som reises i rettssaker hvor hukommelse er et tema (for eksempler, se Magnussen, 2004, 2009; Magnussen et al., 2010): Kan vitner huske bedre etter ett år enn etter to uker? Har små barn like god hukommelse som voksne? Kan drapsmenn ha amnesi for drapshandlingen? Fortrenger vi traumatiske minner? Og hender det at vi

plutselig erindrer traumatiske erfaringer som vi aldri tidligere har vært oss bevisst? Dette er temaer hvor det etter hvert foreligger solid empiri, og hvor internasjonal hukommelsesforskning er nokså enstemmig. Hvor befinner norske psykologer og psykiatere seg i dette landskapet? En survey av holdninger til barn som vitner viste at psykologer hadde et mer realistisk syn enn dommere, politifolk og forsvarsadvokater (Melinder, Goodman, Eilertsen & Magnussen, 2004), så det er grunn til å tro at i alle fall norske psykologer kunne være forholdsvis oppdaterte på slike spørsmål. Vi har sjekket dette med referanse til den internasjonale forskningslitteraturen, og distribuert et modifisert spørreskjema til norske psykologer og psykiatere.

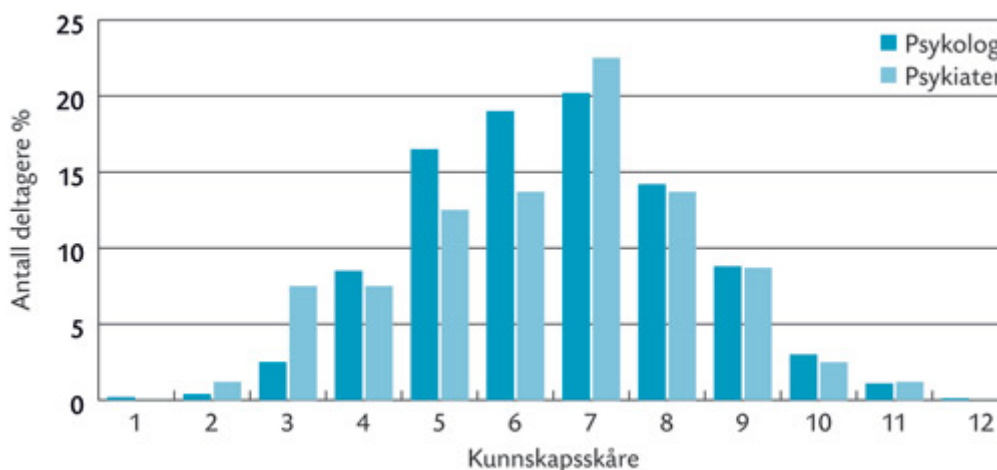
Hva psykologer og psykiatere vet om vitnepsykologi – en survey

Spørreskjemaet (tabell 1) omfatter et utvalg av spørsmål fra tidligere surveys av dommere og jurymedlemmer (ledd 1–7), og spørsmål med mer direkte referanse til temaer som psykologer og psykiatere kan måtte vurdere i en sakkyndig sammenheng og i sin praksis for øvrig (ledd 8–12). Vi registrerte også bakgrunnsopplysninger som alder, kjønn og arbeidserfaring. Skjemaet ble distribuert av Norsk Psykologforening og Norsk Psykiatrisk Forening via e-post med link til det elektroniske skjemaet, til norske psykologer og psykiatere som ikke reserverte seg mot denne type henvendelser. Vi fikk svar fra 858 psykologer og 78 psykiatere. Det forholdsvis beskjedne antall svar fra psykiaterne reflekterer antagelig at psykiatere flest ikke oppfatter vitnepsykologi som en relevant del av sin kompetanse, men det er grunn til å tro at utvalget vi har, representerer psykiatere som har en mer profesjonell interesse for vitnepsykologiske spørsmål. I vurderingen av hvilke svaralternativer som var korrekte, baserte vi oss, som i tidligere undersøkelser, på ekspertkonsensus og ekspertanalyser av forskningslitteraturen (Kassin et al., 2001; Magnussen, Andersson, Cornoldi, De Beni, Endestad, Goodman, Helstrup, Koriat, Larsson, Melinder, Nilsson, Rönnerberg & Zimmer, 2006; se også Magnussen & Melinder, 2012; Wise & Safer, 2004).

«Det kan virke som et paradoks at såpass mange fagfolk som forventes å være vitenskapelig oppdatert, synes mer influert av kulturelle strømninger når det gjelder ideer om hukommelse enn de er av spesifikk kunnskap»

Resultatene avslørte temmelig like svarprofiler for psykologer og psykiatere, med en tilnærmet normalfordeling av skårene og en modalskåre på 6–7 korrekte svar; få respondenter har et akseptabelt høyt kunnskapsnivå (>9 av 12 i en subjektiv vurdering) og en liten gruppe fagfolk vet nesten ingenting (figur 1). I en tilsvarende analyse basert på respondenter som oppga å være aktive som sakkyndige (n = 117), ble både de

dårligste og de beste skårene eliminert, og den gjennomsnittlige plasseringen på skalaen forskjøvet ett poeng oppover. En videre analyse av sammenhengen mellom alder og kunnskapsnivå ga en svak negativ korrelasjon i begge utvalg ($r = -0,15$ og $r = -0,17$)^[1]. I det følgende omtaler vi først svarene på den generelle delen av spørreskjemaet og går deretter litt mer i detalj på ledd med mer spesifikk relevans for psykologer og psykiatere.

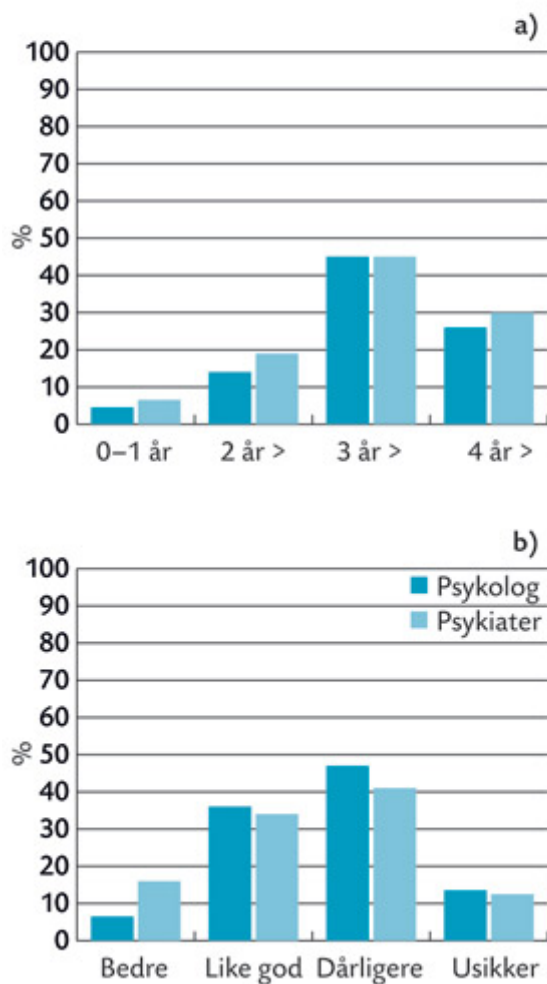
Figur 1. Fordeling av skårer på kunnskapsskalaen i utvalget for psykologer og psykiatere.

Det er stor enighet om noen spørsmål. For eksempel, 97 % av psykologene og 93 % av psykiaterne svarte at hukommelsen påvirkes av ekstern kunnskap (ledd 2), og av holdninger og forventninger (98 % og 96 %, ledd 5). Dette stemmer med hva dommere, jurymedlemmer og folk flest svarer (Magnussen et al., 2010), og hører åpenbart til et felles kulturelt kunnskapsarsenal hvor psykologisk folkløse stemmer overens med forskningen. Det er også betryggende at et lite flertall av psykologene (54 %) og et stort mindretall av psykiaterne (43 %) er klar over at et vitnes subjektive sikkerhet ikke er en god indikator på objektiv pålitelighet (ledd 1), og at bare et lite mindretall i begge utvalg vurderer subjektiv sikkerhet som en god indikator (15 og 14 %); her er i alle fall halvparten av psykologene og psykiaterne på linje med dommere, og i takt med forskningen, mens jurymedlemmer generelt sett tror på denne sammenhengen (Magnussen et al., 2010). Et lite flertall er også på det rene med fenomenet «våpenfokus» (57 % og 62 %, ledd 6), og at stress reduserer hvor nøyaktig vi husker (64 % og 74 %, ledd 4). Men i andre ledd svikter kunnskapen hos større deler av utvalgene. Det er påfallende få psykologer (39 %) og psykiatere (37 %) som kjenner det normale tidsforløp av episodisk hukommelse – selv om Ebbinghaus' klassiske glemselsfunksjon er en del av elementærutdannelsen i kognitiv psykologi (ledd 7). Det er også et mindretall i begge utvalg (33 % og 29 %) som er klar over at hukommelsen for detaljer ikke er en god indikator på korrekt hukommelse (ledd 3).

Disse mer generelle spørsmål er muligens ikke så interessante eller aktuelle for psykologer/psykiatere i en rettspsykologisk sammenheng. Det er tross alt retten som må forholde seg til skråsikre og usikre vitner, vitner som mener å huske bedre fra første til annen rettsinstans, og vurdere om vitner kan være påvirket av andre vitner, og hva

de har hørt og lest – det som i internasjonal litteratur kalles «pre-trial publicity» (se for eksempel Granhag & Stridbeck, 2010; Magnussen, 2009; Studebaker & Penrod, 2005). Leddene 8–12 representerer imidlertid sentrale psykologiske temaer som psykologer og psykiatere kan risikere å måtte forholde seg til, eksplisitt eller implisitt, i sakkyndige erklæringer.

Det første temaet (ledd 9) er barndomsamnesi; hvor langt tilbake i barndommen er vi i stand til å huske hendelser vi har vært vitne til? Internasjonal forskning angir her et tidsvindu på 2,5 til 4 år, avhengig av en rekke faktorer, blant annet utviklingen av språklige ferdigheter (Goodman & Melinder, 2007; Nelson & Fivush, 2004); hverken voksne eller barn har episodiske minner fra førspråklig alder (Simcock & Hayne, 2002). De fleste anslag angir 3,5 år som en generell nedre grense for episodiske minner. Figur 2a viser svarfordelingen blant psykologer og psykiatere, som viser at i begge utvalg er det ytterst få som tror på «nær fødselen»-minner, og et flertall som angir tre år eller eldre som en nedre grense, helt i overensstemmelse med forskningen.

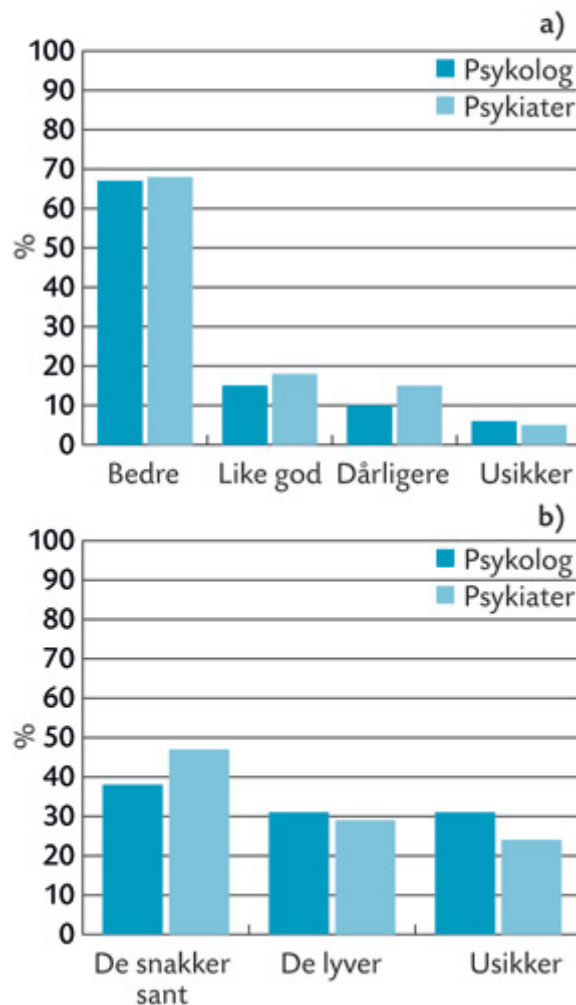

Figur 2. *And when did you last see your father?* By W. F. Yeames, Walker art gallery, Liverpool, England. a) Fordeling av svar på ledd 9, alder for tidligste minner. b) Fordeling av svar på ledd 8, barns hukommelse i forhold til voksnes hukommelse.

Det neste temaet handler om hvor godt små barn husker hendelser de har opplevd (ledd 8). Resultatene (figur 2b) viser at et nokså stort mindretall i begge utvalg mener at små barn husker bedre enn eller like godt som voksne vitner. Det er samstemmig forskning som viser at små barn husker mindre – færre detaljer – enn voksne (Eisen, Goodman, Qin, Davis & Crayton, 2007; Pozzulo, Dempsey, Crescini & Lemieux, 2009), selv om det

de husker er gjennomgående korrekt (Baugerud & Melinder, 2011; Peterson, 2002) – det er mulig at enkelte respondenter har tolket spørsmålet i denne retningen. Psykologer og psykiatere er likevel mer i takt med forskningen enn befolkningen generelt, hvor nærmere 40 % mente at små barn husker *bedre* enn voksne (Magnussen et al., 2006).

Tre ledd handler om traumatiske minner. Ledd 11, som ber respondentene ta stilling til hukommelse for dramatiske hendelser generelt, synes ikke å skape problemer for de to utvalgene. I begge utvalg er det flertall for at dramatiske hendelser huskes bedre enn, eller i alle fall like godt som, mer dagligdagse hendelser, mens et lite mindretall mener hukommelsen er dårligere (figur 3a). Forskningen er klar, hukommelsen er bedre i den forstand at minnene er klarere og mer persistente, og motstandsdyktige mot glemsel når det gjelder selve kjerneminnet – «jeg var der» (McGaugh, 2004; McNally, 2003; Phelps, 2006). Men dramatiske/traumatiske minner kan være fragmentariske – ting kan skje raskt, og innkoding i hukommelsen er begrenset av oppmerksomhetens kapasitet – og dramatiske/traumatiske minner er på samme måte som ordinære minner følsomme for faktorer som produserer hukommelsesfeil (Deffenbacher, Bornstein, Penrod & McGorty, 2004; Reisberg & Heuer, 2007). Det er mulig at mindretallet har tolket spørsmålet i denne retningen.

Figur 3. Faksimile av Dagbladet 11. september, 2003. a) Fordelingen av svar på ledd 11, hukommelsen for dramatiske/traumatiske hendelser i forhold til mer dagligdagse hendelser. b) Svarfordelingen på ledd 12, påliteligheten av drapsmenns påberopte hukommelsestap for selve drapshandlingen.

Den alminnelige konsensus når det gjelder dramatiske minner, synes imidlertid ikke å generaliseres til leddene 10 og 12, hvor temaet er minner med personlig referanse. Det siste utsagnet i skjemaet (ledd 12) spør om hvorvidt drapsmenns påberopte amnesi for drapshandlingen er reell eller simulert. Internasjonale og nasjonale overslag viser at mellom 25 og 70 % av drapsmenn påberoper seg amnesi for selve drapshandlingen (Christianson, 2007; Grøndahl, Værøy og Dahl, 2009) – de kan huske hva som gått forut og hva som skjedde etter, men selve drapshandlingen er borte. Dette gjelder også åpenbart vel planlagte handlinger (se Magnussen, 2004, for eksempler). På grunnlag av forskningen på dramatiske/traumatiske minner generelt, og forskning på voldsforbryteres hukommelse spesielt, diskutert nedenfor, er det grunn til å innta en skeptisk holdning til drapsmenns amnesi (Christianson, Merckelbach & Kopelman, 2006).

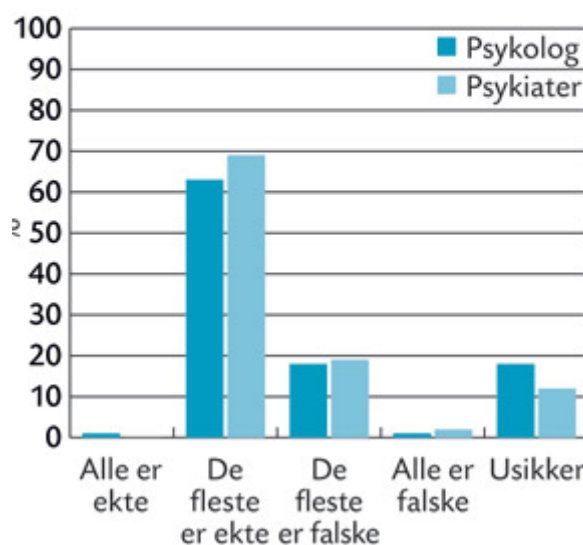
Vi stilte dette spørsmålet til norske psykologer og psykiatere, og til det norske folk i sin alminnelighet (Magnussen et al., 2006). I svarene fra et tverrsnitt av befolkningen fant vi at troen på genuin amnesi var nærmest lineær med respondentenes utdannelsesnivå (Magnussen et al., 2006). Med bare grunnskole var det under 20 % av respondentene som trodde på genuin amnesi, mens over 60 % mente at drapsmennene løy, med universitets/høyskoleutdanning steg tiltroen til drapsmenns amnesi til over 45 %, mens antallet som trodde de løy sank til rundt 35 %. Her er grasrota mest i pakt med forskningen. Så hva tror norske fagfolk? Svarfordelingene er gjengitt i figur 3b. Litt overraskende skårer både psykologer og psykiatere noenlunde tilsvarende andre norske akademikere, og har en mye større tiltro til drapsmenns forklaringer enn hva «folk flest» og forskere har. I begge utvalg mener nesten 40 % av psykologene og 47 % av psykiaterne at drapsmennene forteller sannheten, mens 30 % i begge utvalg mener de lyver.

Ledd 10 handler om den mer omstridte idé at traumatiske barndomsminner fortrenses. Spørsmålet nevner ikke direkte eksplisitt minner om seksuelle overgrep, men en uformell sjekk blant fagfolk viste at de fleste fortolket spørsmålet i denne retningen, og forskningen har også konsentrert seg om minner om seksuelle overgrep.

Spørsmålsformuleringen i surveyen er klar, det spørres ikke om hvorvidt minner om tidlige overgrep som fremkommer i terapi er ekte eller falske. Det handler ikke om minner som pasienten alltid har vært klar over, men som hun nå for første gang forteller om i rammen av terapirommets trygghet (Davis & Loftus, 2009), det handler om minner som pasienten selv ikke på noe tidspunkt tidligere har vært klar over. Er slike minner ekte eller falske?

Det fremgår av figur 4 at nesten ingen i de to utvalgene tror at alle slike minner er ekte, men langt de fleste psykologer og psykiatere tror at de fleste minner er ekte, mens en mindre del av utvalgene tror at de fleste er falske, og noen få tror at alle er falske. På grunnlag av forskningen anno 2012 er det nok grunn til å tro at det er det lille mindretallet som har rett, men for sikkerhets skyld vurderer vi også svarkategorien «de fleste er falske» som korrekt. Vi baserer fasit på konvergerende evidens fra mange studier, men i første rekke på de nokså overbevisende resultatene fra en større

prospektiv studie av Gail Goodman og medarbeidere (Alexander, Goodman, Ghetti, Edelstein, Redlich, Cordon & Jones, 2005; Goodman, Ghetti, Quas, Edelstein, Alexander, Redlich, Cordon & Jones, 2003, diskutert nedenfor.

Figur 4. Faksimile av oppslag i VG 22. oktober, 2000, og VG 15. mars, 2007. Diagrammet viser fordelingen av svar på ledd 10, påliteligheten av gjenoppdagede minner i terapi.

Korrelasjonsanalyser av svarene på leddene 10–12 viste en liten sammenheng mellom leddene 10 og 12 ($r = 0,23$) og en ørliten sammenheng mellom ledd 11 og 12 ($r = 0,09$). Tilsvarende verdier fremkom når vi analyserte respondenter som oppga å være aktive

som sakkyndige (n = 117). Hos mange respondenter i begge utvalg lever tilsynelatende uforenlige ideer fredfylt side om side.

Diskusjon

Vi ba i denne undersøkelsen norske psykologer og psykiatere ta stilling til 12 spørsmål, som samlet sett representerer sentrale temaer i kognitiv psykologi, utviklingspsykologi og klinisk psykologi med spesiell relevans for vitnepsykologi, og hvor det foreligger konvergent og solid forskning. Det er flere trekk ved resultatene som krever oppmerksomhet.

Det alminnelige kunnskapsnivået blant norske psykologer og psykiatere er ikke spesielt imponerende, og overgår ikke resultatene for dommere, jurymedlemmer og representative utvalg av den voksne befolkning på spørsmål som er stilt til alle utvalg. Halvparten av psykologene og psykiaterne svarte korrekt på halvparten av spørsmålene eller færre. På spørsmål med stor relevans for rettspsykologi og rettspsykiatri var det et flertall eller betydelig mindretall i begge utvalg som enten ikke visste eller anga positivt galt svar. Resultatet er kanskje ikke så overraskende når det gjelder psykiaterne, som ikke har bakgrunn i generell psykologi, men også blant psykologene synes spesifikk kunnskap raskt å fordunste i møte med praksis og bli erstattet av psykologisk folkløse. Når folkløse stemmer med forskning, er det greit, men det gjør den ikke alltid.

Nå er det ikke slik at galt svar ut fra forskningsfasit nødvendigvis er problematisk i en rettspsykologisk sammenheng. For eksempel, på ledd 1, hvor respondentene ble bedt om å vurdere sikre versus usikre vitners pålitelighet, er både det vitenskapelig korrekte svaret «uenig», som angir null (eller lav) sammenheng mellom subjektiv sikkerhet og objektiv pålitelighet, og det mer usikre svaret «vet ikke», akseptabelt; sakkyndige i begge svarkategorier vil formodentlig ikke benytte dette kriteriet i sin vurdering av vitnets forklaring. Det er det lille mindretallet som tror på denne sammenhengen som kan risikere å foreta gale vurderinger i konkrete saker. Og for enkelte vurderinger vil manglende eller feil kunnskap kunne ha store konsekvenser, både i psykologarbeid og i retten. Det er spesielt to temaer som er utfordrende, og hvor forskning og psykologisk folkløse skiller lag. Vi skal derfor diskutere disse leddene i litt mer detalj.

På spørsmålet som handler om hukommelse for dramatiske hendelser generelt (ledd 11), svarer rundt 70 % av begge utvalgene at de huskes bedre og 15 % at de huskes like bra. Bedre, i betydning av at de er mer motstandsdyktige mot glemsel, er det mest korrekte svaret ut fra en nokså enstemmig forskningslitteratur (McGaugh, 2004; McNally, 2003; Phelps, 2006). Det er flere faktorer som begrunner overlegen hukommelse for dramatiske minner: høy aktivering koblet til høy oppmerksomhet for «hot spots» ved innkoding, dramatiske minner med høy emosjonell aktivering er støttet av flere nevrale nettverk (LaBar & Cabeza, 2006), og det foreligger en potensielt sterk øvingseffekt ved gjentatt frivillig og ufrivillig gjenkalling av minnene.

Dette synes imidlertid å være glemt når temaet dramatiske minner ble koblet til drapsmenns påberopte amnesi for drapshandlingen. Rundt 40 % i begge utvalg mener drapsmennene snakker sant. Det som ofte karakteriserer drapsmenns amnesi, er at den

er så tidsmessig veldefinert – i enkelte sammenhenger handler det åpenbart om minutter – og amnesien beskrives ofte med kriminalromanens klisje om at «alt ble svart». Men hukommelsestap er ikke fenomenologisk representert som en ueksponert del av livets film, hukommelsestap er *ikke* representert – et «intet». Og psykogen amnesi er et reelt, men uhyre sjeldent fenomen, som kan utløses av stress, men er ikke koblet til kriminelle handlinger som det her er snakk om. Dessuten er tapet omfattende og handler om lengre tidsperioder (Brand & Markowitsch, 2009). Ut fra tilgjengelig forskning er det derfor grunn til å tro at hukommelsestap hos drapsmenn ikke er genuine. En samling av artikler av internasjonale eksperter på dette området (Christianson, 2007) forsterker denne skepsisen. Flere kapitler betoner «the trauma superiority argument» (Merckelbach & Christianson, 2007; Porter, Woodworth & Doucette, 2007; Van Oorsouw & Cima, 2007), som hevder at dette er erfaringer som sitter særdeles godt. Moderne forskning tilsier således at i fravær av betydelig rusmiddelpåvirkning eller fysisk traume er drapsmenns amnesi simulerte hukommelsestap. Robert Kennedys morder Shiran Shiran unngikk antagelig henrettelse ved å simulere hukommelsestap, men er senere avslørt (Schacter, 1996).

«Det lille mindretallet av psykologer og psykiatere som tror på sammenhengen mellom subjektiv sikkerhet og objektiv pålitelighet av minner, kan risikere å foreta gale vurderinger i konkrete saker. At slike feilvurderinger faktisk forekommer, er bekreftet i en rekke norske straffesaker»

En majoritet i begge utvalg mente også at de fleste minner om tidlige traumatiske erfaringer som første gang fremkalles i terapi, minner som pasienten tidligere har vært helt uvitende om, er ekte minner. Det som karakteriserer minner fremkommet på denne måten, er at de kan være nokså groteske, og involvere overgrep av rituell karakter, ofte utført av flere personer. En undersøkelse blant nærmere 10 000 terapeuter i USA viste at en fjerdedel hadde hatt en eller flere pasienter som etter hvert fortalte om overgrep av denne typen (Quin, Goodman, Bottoms & Shaver, 1998). Falske minner er ikke en ny oppdagelse, fenomenet var kjent for Freud og Janet, som begge brukte falske minner i positiv terapeutisk øyemed (se Magnussen, 2004), og for datidens terapeuter med romsligere etiske grenser (Rosen, Sageman & Loftus, 2003). Norsk psykologis nestor, Harald Schjelderup, klaget allerede i 1934 over at fenomenet var så lite kjent blant aktører i retten, og skriver:

Hvordan forholder det seg med slike opdukkede erindringer om seksuelle attentater eller lignende fra lengere tid tilbake, ofte fra tidlig barndom? Vi har et stort og interessant erfaringsmateriale til belysning av dette spørsmål. ... Så hyppig er erindringer om seksuell forførelse i barndommen, at Freud i sin tid opstillet den teori at en bestemt art nevrose regelmessig skulde bero på slik seksuell forførelse. Nærmere kritisk undersøkelse viste imidlertid at disse erindringer i stort antall tilfelle åpenbart ikke kunne svare til virkelige opplevelser. Teorien er derfor forlatt, og vi er i det hele tatt meget forsiktige med å stole på erindringer av denne art (s. 249, se også Magnussen & Melinder, 2004; Nilsen & Magnussen, 2010).

De siste 15–20 års forskning har frembrakt overbevisende evidens for falske minner fra laboratorieforskning (Brainerd & Reyna, 2005; Davis & Loftus, 2009), dokumenterte eksempler fra dagligliv og historieskrivning (Magnussen, 2004, 2011), og analyser av saker utredet i etterforskning og prøvd i rettssal (Goodman, Magnussen, Andersson, Endestad, Løkken & Mostue, 2007; Loftus & Ketcham, 1994). Det blir ofte glemt at slike hukommelsesillusjoner kan ha en positiv, adaptiv funksjon (Howe, 2011), fordi i en vitnepsykologisk sammenheng er de problematiske aspektene ved falske minner i fokus. I den internasjonalt mest kjente saken ble George Franklin i 1990 fengslet på livstid for drapet på en liten pike, Susan Neeson, etter at hans voksne datter, Eileen, 20 år senere husket at hun hadde vært vitne til mordet (Loftus & Ketcham, 1994). Han sonet noen år, men ble løslatt etter at Eileen også husket to andre drap som faren hadde begått, men hvor det var tekniske utelukkelsesbevis, hvorpå påtalemyndigheten konkluderte med at Eileens minner var falske. Denne saken er ikke helt unik, vi har hatt to tilsvarende saker i Norge etter årtusenskiftet (se figur 4), hvor pasienter i terapi erindrer å ha vært vitne til drap begått av navngitte drapsmenn, men hvor det ikke foreligger noe sannsynlig offer – intet lik. Begge de norske sakene ble henlagt, og en erstatningssak mot psykoterapeuten i den ene saken ble vunnet. Det er også rettsaker med frifinnelse/oppreisning etter anklager med utgangspunkt i minner som beviselig var falske (Sør-Trøndelag tingrett, Saksnr 03–003177ENE-STOR, 2006), og dagsavisene har ikke helt sjelden eksempler på rettsaker hvor spørsmålet om falske minner må ha vært et tema (se f.eks. Adresseavisen, 8. april 2010).

Aksept av falske minner i terapi betyr ikke nødvendigvis at alle «exhumed memories» må være falske. Ser vi bort fra de mer oppsiktsvekkende sakene hvor tekniske bevis utelukker at hukommelsen er korrekt, er dette et vanskelig tema å forske på. Klientens subjektive vurdering av minnenes ekthet er ikke et kriterium på minnenes historiske sannhet (Ghetti, Goodman, Cordon, Quas, Alexander, Redlich & Jones, 2006), for ekte og falske minner har, som allerede påpekt av Schjelderup (1934), samme subjektive status (Mazzoni, Scoboria & Harvey, 2010). Kliniske kasusstudier holder ikke, det er nødvendig med en fasit – hva skjedde? Det er få undersøkelser som tilfredsstiller vitenskapelige krav og som samtidig har et stort antall respondenter. Det er egentlig bare den omfattende prospektive undersøkelsen foretatt av Gail Goodman og medarbeidere (Alexander et. al., 2005; Goodman et al., 2003) som holder mål. I denne

undersøkelsen, hvor temaet tidlige overgrep var varsomt innbakt i et større livsløpsintervju, svarte over 90 % av respondentene, intervjuet i voksen alder, at de husket overgrepene, og ga detaljer som stemte med fasit. Gitt at flere av barna var meget unge da overgrepet skjedde, at ikke alle ble utsatt for de groveste overgrep, og at det ikke er alle som vil fortelle om dette, er resultatene nokså oppsiktsvekkende, og står i sterk motsetning til ideer om fortrenkning av tidlige traumatiske minner. Men resultatene stemmer med en rekke studier som tyder på at også barns hukommelse for opplevde traumatiske hendelser er persistente, på samme måte som den voksnes hukommelse (Goodman, Quas & Ogle, 2009). Det er derfor grunn til å tro at de aller, aller fleste overgrep som av offeret ble opplevd som traumatisk da det skjedde (McNally & Gaerts, 2009), senere huskes, hvis ikke barnet var meget ungt og glemsel er et resultat av barndomsamnesi (Goodman & Melinder, 2007; Nelson & Fivush, 2004).

Gitt forskningslitteraturen per 2012, hvordan skal vi forklare at så mange av våre kolleger gir uttrykk for oppfatninger som ikke kan begrunnes ut fra dagens kunnskapsstatus? Her er ikke kunnskapsnivået bedre enn i tilsvarende undersøkelser for 15 år siden (Poole, Lindsay, Memon & Bull, 1995). Andre undersøkelser tyder også på at blant folk flest er ideen om fortrenkning av traumatiske barndomsminner høyst levende (Pezdek & Blandon-Gitlin, 2009; Rubin & Berntsen, 2007). Vi har i en tidligere tverrsnittsundersøkelse av den norske befolkning fortolket troen på fortrenkning som et uttrykk for den kulturelle innflytelse av psykoanalytisk tankegods i det utdannede, men psykologisk ukyndige, sjikt av befolkningen (Magnussen et al., 2006). I norsk språkbruk er «fortrenkning» nærmest synonymt med «glemsel». Dette er ideer som legger til rette for fortolkninger av hukommelsestap i form av fortrenkning. Men kan troen på fortrenkning som en glemselsmekanisme begrunnes ut fra klassisk teori?

Vi kjenner ikke til at Freud i noen sammenheng anvendte begrepet fortrenkning i sammenheng med faktiske, traumatiske erfaringer i voksen alder, så hverken teori eller empiri gir støtte til ideen om amnesi for voldelige, kriminelle handlinger. Spørsmålet er om Freud i det hele tatt snakket om fortrenkte traumatiske *minner*. Så vidt vi erindrer fra barnelærdommen, snakket Freud primært om fortrenkte *ønsker/motiver*, om infantile ønsker der tilfredstillelse var forbundet med negative sanksjoner eller trusler om straff, og som derfor fremstod i kamuflert form. I en engelsk utgave av «Die Traumdeutung» skriver Freud at

... among these wish impulses originating in the infantile life, indestructible and incapable of inhibition, there are some the fulfillment of which have come to be in contradiction with the purposive ideas of our secondary thinking. The fulfillment of these wishes would no longer produce an affect of pleasure, but of pain; *and it is just this conversion of affect that constitutes the essence of what we call «repression»* (Freud, 1950, s. 455).

Hvorfra kommer så denne ideen om fortrenkning av faktiske traumatiske erfaringer? Elisabeth Loftus (Loftus & Ketcham, 1994) forsøkte å spore opp denne ideen i Freuds skrifter, uten å finne støtte. Piper, Lillevik og Kritzer (2008) har foretatt tilsvarende

vitenskapshistoriske søk og finner heller ingen støtte hverken hos Freud eller Janet for ideen om massiv fortrenkning av sterkt traumatiske erfaringer. De tidfester denne ideen til et foredrag som Judith Herman holdt for The American Psychiatric Association i 1985. Herman er psykiater/psykoterapeut og ikke hukommelsesforsker, og hverken hun eller senere tilhengere av ideen om fortrenkte minner har klart å produsere evidens som tilfredsstillende vitenskapelige krav. Fortrenkning – eller andre teoretiske begreper som impliserer fullstendig kognitiv avspaltning av traumatiske minner fra bevisstheten – har ingen støtte i forskningen og inngår ikke som en mulig mekanisme for glemsel i moderne hukommelsesforskning (Della Sala, 2010; McNally, 2003; Tulving & Craik, 2000). Piper et al. (2008) oppsummerer forskningsstatus:

(a) the concepts of repressed and recovered memory are not generally accepted in the psychological and psychiatric community; (b) the studies cited to support these concepts reveal significant flaws; (c) much empirical evidence has been accumulated against the theory of repression; (d) the studies using the best methodology offer the least support for the repression hypothesis; and (e) there is no evidence that recovered memories accurately reveal the specifics of long-ago events. Repressed- and recovered-memory theory is not supported by science (s. 223).

Det kan virke som et paradoks at såpass mange fagfolk som forventes å være vitenskapelig oppdatert, synes mer influert av kulturelle strømninger når det gjelder ideer om hukommelse enn de er av spesifikk kunnskap, både når det gjelder klassisk psykoanalyse og moderne forskning. Norsk psykologi (og psykiatri) er nok ikke i en spesiell posisjon her. En survey av psykologistudenter og psykologiprofessorer i Italia (Mirandola, Ferruzza, Cornoldi & Magnussen, innsendt) viser tilsvarende resultater, dessuten at professorer i klinisk psykologi skårer dårligere enn professorer i generell psykologi, også på temaer med klinisk relevans. I en analyse av profesjonell klinisk psykologi i USA konkluderte Baker, Mcfall og Shoham (2009) med at praksis var mer bestemt av personlig erfaring og kliniske tradisjoner enn den var av forskningskunnskap. I rettspsykologisk sammenheng er dette åpenbart et problem.

Amerikanske rettssaler er en slagmark for partsoppnevnte sakkyndige. George Franklin ble dømt fordi retten trodde på aktorats ekspert, psykiateren Leonore Terr, som vurderte Eileens 20-årige «hukommelsestap» til å være et eksempel på massiv fortrenkning. Retten trodde ikke på forsvarets ekspert, psykologen Elisabeth Loftus, som etter en analyse av hele sakskomplekset, konkluderte med at Eileens minner med stor sannsynlighet var falske. I Norge, hvor sakkyndige normalt er oppnevnt av retten, er det mindre rom for faglig debatt og motforestillinger. Forskere fra USA som har vært sakkyndige i norsk rett har forsvart denne «battle of experts», mens norske fagfolk nok mener at det «nøytrale» norske systemet er en bedre garanti mot feilaktige dommer (Stridbeck & Magnussen, 2012). Det er mulig at vi har rett, men det krever at fagfolk som opptrer som sakkyndige i retten, er oppdatert på relevant forskning og kjenner både sitt fags og sin egen begrensning.

Konklusjon

Kunnskapsnivået blant norske psykologer og psykiatere om faktorer som påvirker påliteligheten av episodisk/selvbiografisk hukommelse, aktuelt både i en vitnepsykologisk og i en mer generell profesjonell kontekst, er begrenset. Et betydelig mindretall av begge utvalg nærer ideer om hukommelse som øker sannsynligheten for feilaktige vurderinger i konkrete saker. At slike feilvurderinger faktisk forekommer, er bekreftet i en rekke norske straffesaker (se også Lange-Nielsen, 2008; Magnussen, 2004), men slike feilvurderinger er på ingen måte begrenset til straffesaker eller til rettsprosesser overhodet. Vi anbefaler at Norsk Psykologforening i sitt sakkyndigprogram legger sterk vekt på vitnepsykologisk kunnskap. 1

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 49, nummer 4, 2012, side 338-347

TEKST

Svein Magnussen, Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo

KONTAKT: svein.magnussen@psykologi.uio.no

Annika Melinder, psykologspesialist, professor

+ Vis referanser

Referanser

- Alexander, K. W., Goodman, G. S., Ghatti, S., Edelstein, R. S., Redlich, A., Cordon, I. & Jones, D. P. H. (2005). Traumatic impact predicts long-term memory for child sexual abuse. *Psychological Science*, 16, 33-40.
- Baker, T., McFall, R M. & Varda, V. (2009). Current status and future prospects of clinical psychology. Toward a scientifically principled approach to mental and behavioral health care. *Psychological Science in the Public Interest*, 9, 67-103.
- Baugerud, G-A. & Melinder, A. (2011). Maltreated children's memory of stressful removal from their biological parents. *Applied Cognitive Psychology*, DOI: 101002/acp.1817
- Benton, T. R., McDonnell, S., Ross, D. F., Thomas, W. N. & Bradshaw, E. (2007). Has eyewitness research penetrated the American legal system? A synthesis of case history, juror knowledge, and expert testimony. I R. C. L Lindsay, D. F. Ross, J. D. Read, & M. P. Toglia (red.), *Handbook of eyewitness psychology Vol. 2, Memory for people* (s. 453-500). Mahwah, NJ: Earlbaum.
- Brainerd, C. J. & Reyna, V. F. (2005). *The science of false memory*. Oxford: Oxford University Press.
- Brand, M. & Markowitsch, H. J. (2009). Environmental influences on autobiographical memory. The mnestic block syndrome. I L. Bäckman & L. Nyberg (red.), *Memory, aging and the brain* (s. 228-264). Hove, UK: Psychology Press.
- Brandtzæg, P. & Eskeland, S. (red.) (2006). *Rettsmedisinsk sakkyndighet i fortid, nåtid og fremtid. Mot et paradigmeskifte ved vurdering av rettsmedisinsk sakkyndighet i straffesaker*. Oslo: Cappelen.
- Bratholm, A. & Eskeland, S. (red.) (2008). *Justismord og rettssikkerhet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Christianson, S. Å. (red.) (2007). *Offenders' memories of violent crimes*. Chichester, UK: Wiley.
- Christianson, S. Å., Merckelbach, H. & Kopelman, M. (2006). Crime-related amnesia. I A. Heaton-Armstrong, E. Shepherd, G. Gudjonsson & D. Wolchover (red.), *Witness testimony. Psychological, Ivestigative and evidential perspectives* (s. 105-126). Oxford: Oxford University Press.

- Davis, D. & Loftus, E. F. (2009). The scientific status of «repressed» and «recovered» memories of child sexual abuse. I J. S. Skeem, K. S. Douglas & S. O. Lilienfeld (red.), *Psychological science in the courtroom. Consensus and controversy* (s. 55-79). NY: Guilford Press.
- Deffenbacher, K. A., Bornstein, B. H., Penrod, S. D. & McGorty, E. K. (2004). A meta-analytic review of the effects of high stress on eyewitness memory. *Law and Human Behavior*, 28, 687-699.
- De Keijser, J. & Elffers, H. (2012). Understanding of forensic expert reports by judges, defense lawyers and forensic professionals. *Psychology, Crime and Law*, 18, 191-207.
- Della Sala, S. (red.) (2010). *Forgetting*. Hove, UK: Psychology Press.
- Eisen, M. L., Goodman, G. S., Qin, J. J., Davis, S. & Crayton, J. (2007). Maltreated children's memory: Accuracy, suggestibility, and psychopathology. *Developmental Psychology*, 43, 1275-1294.
- Ghetti, S., Goodman, G. S., Cordon, J. M., Quas, J. M., Alexander, K. W., Redlich, A. D. & Juones, D. P. (2006). What can subjective forgetting tell us about memory for childhood trauma? *Memory and Cognition*, 34, 1011-1025.
- Goodman, G. S., Ghetti, S., Quas, J. A., Edelstein, R. S., Alexander, K. W., Redlich, A. D., Cordon, J. M. & Jones, D. P. H. (2003). A prospective study of memory for child sexual abuse. New findings relevant to the repressed-memory controversy. *Psychological Science*, 14, 113-118.
- Goodman, G. S., Magnussen, S., Andersson, J., Endestad, T., Løkken, L. & Mostue, C. (2007a). Memory illusions and false memories in real life. I S. Magnussen & T. Helstrup (red.): *Everyday memory* (s. 157-182). Hove, UK, Psychology Press.
- Goodman, G. S. & Melinder, A. (2007). The development of autobiographical memory: A new model. I S. Magnussen & T. Helstrup (red.), *Everyday memory*. Hove, UK: Psychology Press.
- Goodman, G. S., Quas, J. A. & Ogle, C. M. (2009). Child maltreatment and memory. *Annual Review of Psychology*, 61, 325-351.
- Granhag, P. A. & Stridbeck, U. (2010). Psychological perspectives on the evaluation of evidence. I P. A. Granhag (red), *Forensic psychology in context. Nordic and international approaches* (s. 191-209). Devon, UK: Willan Publishing.
- Grøndahl, P. (2010) A comparative and empirical analysis of practices in Norwegian forensic psychiatry. Doktoravhandling, Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo
- Grøndahl, P., Værøy, H. & Dahl, A. A. (2009). A study of amnesia in homicide cases and forensic psychiatric experts' examination of such claims. *International Journal of Law and Psychiatry*, 32, 281-287.
- Howe, M. I. (2011). The adaptive nature of memory and its illusions. *Current Directions in Psychological Science*, 20, 312-315.
- Kask, K. (2011). Comparison of knowledge of law enforcement and lay people regarding eyewitness testimony. *Juridica International*, 18, 161-172.
- Kassin, S. M., Tubb, V. A., Hosch, H. M. & Memon, A. (2001). On the „general acceptance» og eyewitness testimony research. A new survey of experts. *American Psychologist*, 56, 405-416.
- Kovera, M. B., Russano, M. B & McAuliff, B. D. (2002). Assessment of the commonsense psychology underlying Daubert: Legal decision makers' abilities to evaluate expert evidence in hostile work environment cases. *Psychology, Public Policy and Law*, 8, 180-200.
- LaBar, K. & Cabeza, R. (2006). Cognitive neuroscience of emotional memory. *Nature Neuroscience Reviews*, 7, 54-64.
- Lange-Nielsen, T. (2008). Saker om seksuelt misbruk av mindreårige. I A. Bratholm og S. Eskeland (red.), *Justismord og rettssikkerhet* (s.195-147). Oslo: Universitetsforlaget.
- Loftus, E. & Ketcham, K. (1994). *The myth of repressed memories*. New York: St. Martin Press.
- Magnussen, S. (2004). *Vitnepsykologi. Troverdighet og pålitelighet i dagligliv og rettssal*. Oslo: Abstrakt Forlag.

- Magnussen, S. (2009). Psykologi og juss. Kan psykologi bidra til rettssikkerhet? I B. Røed Hansen og S. Magnussen (red.), *Psykologiens yttergrenser* (s. 111-130). Oslo: Abstrakt Forlag.
- Magnussen, S. (2011). Vitnepsykologi. I F. Svartdal (red.), *Psykologi i praksis* (s.313-322). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Magnussen, S., Andersson, J., Cornoldi, C., De Beni, R., Endestad, T., Goodman, G. S., Helstrup, T., Koriat, A., Larsson, M., Melinder, A., Nilsson, L.-G., Rönnerberg, J. & Zimmer, H. (2006). What people believe about memory. *Memory*, 14, 595-613.
- Magnussen, S. & Melinder, A. (2004) Seksti år før Bjugn: Harald Schjelderup om vitnepsykologi. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 41, 814-819.
- Magnussen, S. & Melinder, A. (2012). What psychologists know and believe about memory: A survey of practitioners. *Applied Cognitive Psychology*, 26, 54-60.
- Magnussen, S., Melinder, A., Stridbeck, U. & Raja, A. Q. (2010). Beliefs about factors affecting the reliability of eyewitness testimony: A comparison of judges, jurors and the general public. *Applied Cognitive Psychology*, 24, 122-133.
- Magnussen, S., Wise, R., Raja, A. Q., Safer, M., Pawlenko, N. & Stridbeck, U. (2008). What judges know about eyewitness testimony: A comparison of Norwegian and US judges. *Psychology, Crime and Law*, 14, 177-188.
- Mazzoni, G., Scoboria, A. & Harvey, L. (2010). Nonbelieved memories. *Psychological Science*, 21, 1334-1340.
- McAuliff, B. D., Kovera, M. B. & Nunez, G. (2009). Can jurors recognize missing control groups, confounds and experimenter bias in psychological science? *Law and Human Behavior*, 33, 247-257.
- McGaugh, J. I. (2004). The amygdala modulates the consolidation of memories of emotionally arousing experiences. *Annual Review of Neuroscience*, 27, 1-28.
- McNally, R. J. (2003). *Remembering trauma*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- McNally, R. J. & Garaerts, E. (2009). A new solution to the recovered memory debate. *Perspectives on Psychological science*, 4, 126-134.
- Melinder, A., Goodman, G. S., Eilertsen, D. E. & Magnussen, S. (2004). Beliefs about child witnesses: A survey of professionals. *Psychology, Crime and Law*, 10, 347-365.
- Melinder, A. & Magnussen, S. (2003). Barn som vitner. En gjennomgang av nyere forskning. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 40, 204-217.
- Merckelbach, H. & Christianson, S. Å. (2007). Amnesia for murder as a form of malingering. I S. Å. Christianson (red.), *Offenders' memories of violent crimes* (s.165-190). Chichester, UK: Wiley.
- Mirandola, C., Ferruzza, E., Cornoldi, C. & Magnussen, S. (innsendt). Beliefs about memory and eyewitness testimony among psychology students and their professors.
- Nelson, K. & Fivush, R. (2004). The emergence of autobiographical memory: A social cultural development theory. *Psychological Review*, 111, 486-511.
- Nilsen, H. & Magnussen, S. (2009). Homo academicus. I S. E. Gullestad, B. Killingmo & S. Magnussen (red.), *Klinikk og laboratorium. Psykologi i hundre år* (s. 44-61). Oslo: Universitetsforlaget.
- Peterson, C. (2002). Childrens' long-term memory for autobiographical events. *Developmental Review*, 22, 370-402.
- Pezdek, K. & Blandon-Gitlin, I. (2009). Planting false memories for child sexual abuse only happens to emotionally disturbed people not to me or my friends. *Applied Cognitive Psychology*, 23, 162-169.
- Phelps, E. A. (2006). Emotion and cognition: Insights from studies of the human amygdala. *Annual Review of Psychology*, 57, 27-53.

- Piper, A., Lillevik, L. & Kritzer, R. (2008). What's wrong with believing in repression? A review for legal professionals. *Psychology, Public Policy, and Law*, 14, 223-242.
- Poole, D. A., Lindsay, D. S., Memon, A. & Bull, R. (1995). Psychotherapy and the recovery of memories of childhood sexual abuse: U.S. and British practitioners' opinions, practices and experiences. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 63, 426-437.
- Porter, S., Woodworth, M. & Doucette, N. L. (2007). Memory for murder: the qualities and credibility of homicide narratives by perpetrators. I S. Å. Christianson (red.), *Offenders' memories of violent crimes* (pp.115-134). Chichester, UK: Wiley.
- Pozzulo, J. D., Dempsey, J. L., Crescini, C. & Lemieux, J. M. T. (2009). Examining the relation between eyewitness recall and recognition for children and adults. *Psychology, Crime, & Law*, 15, 409-424.
- Quin, J. A., Goodman, G. S., Bottoms, B. I. & Shaver, P. R. (1998). Repressed memories of ritualistic and religion-related child abuse. I S. J. Lynn, & K. M. McConkey (red.), *Truth in memory* (s. 360-283). New York: Guilford Press.
- Reisberg, D. & Heuer, F. (2007). The influence of emotion on memory in forensic settings. I M. P. Toglia, J. D. Read, D. F. Ross & R. C. L. Lindsay (red.), *Handbook of eyewitness psychology*, Vol. I, *Memory for events* (s. 81-116). New Jersey: Erlbaum.
- Rosen, G. M., Sageman, M. & Loftus, E. (2003). A historical note on false traumatic memories. *Journal of Clinical Psychology*, 60, 137-139.
- Rubin, D. C. & Berntsen, D. (2007). People believe it is plausible to have forgotten memories of childhood sexual abuse. *Psychonomic Bulletin and Review*, 14, 776-778
- Saks, M. J. & Koehler, J.J. (2005). The coming paradigm shift in forensic identification science. *Science*, 309, 892-895.
- Sartori, G., Magnussen, S., Safer, M. A. & Wise, R. A. (innsendt). Beliefs and knowledge about factors affect eye witness accuracy: A survey of Italian defense attorneys.
- Schacter, D. L. (1996). *In search of memory*. New York: Basic Books
- Schjelderup, H. (1934). Erindringsfeil og vidneprov med særlig henblikk på sedelighetssaker. *Fritt Ord*, 244-252.
- Simcock, G. & Hayne, H. (2002). Breaking the barrier? Children fail to translate their preverbal memories into language. *Psychological Science*, 13, 225-231.
- Stridbeck, U. & Magnussen, S. (2012). Prevention of wrongful convictions: Norwegian legal safeguards and the Criminal Cases Review Commission. *Cincinnati Law Review*, under trykking.
- Studebaker, C. A. & Penrod, S. D. (2005). Pretrial publicity and its influence on juror decision making. I N. Brewer og K. Williams (red.), *Psychology and law: An empirical perspective* (s. 254-275). New York, Guilford Press.
- The British Psychological Society Research Board (2008). *Guidelines on memory and the law. Recommendations from the scientific study of human memory*. Leicester, UK: The British Psychological Society.
- Tulving, E. & Craik, F. I. M. (red.) (2000). *The Oxford handbook of memory*. Oxford:, UK: Oxford University Press.
- Van Oorsouw, K. & Cima, M. (2007). The role of malinger and expectations in claims of crime-related amnesia. I S. Å. Christianson (red.), *Offenders' memories of violent crimes* (s. 191-213). Chichester, UK: Wiley.
- Wise, R. A., Gong, X-L., Safer, M. A. & Lee, Y-T. (2010). A comparison of Chinese and U.S. judges' knowledge and beliefs about eyewitness testimony. *Psychology, Crime and Law*, 16, 695-713.
- Wise, R. A. & Safer, M. A. (2004). What US judges know and believe about eyewitness testimony. *Applied Cognitive Psychology*, 18, 427-443.
- Wise, R. A., Safer, M. A. & Maro, C. (2011). What U.S. law enforcement officers know and believe about eyewitness factors, eyewitness interviews, and identification procedures. *Applied Cognitive Psychology*, 25, 488-500.

